

۱- صفویان با چه اقداماتی زمینه مناسبی برای توسعه فرهنگی و تمدنی در ایران فراهم آوردند؟

- ۱- صفویان با (ایجاد وحدت سیاسی) و (یکپارچگی جغرافیایی) و (انسجام اجتماعی) ، زمینه مساعد و مناسبی را برای توسعه و شکوفایی فرهنگی و تمدنی در ایران فراهم آوردند .
- ۲- رسمیت یافتن و استقرار مذهب شیعه دوازده امامی ، تأثیرات عمیقی بر همه ابعاد جامعه گذاشت ؛ به گونه ای که علم ، آموزش ، فرهنگ و هنر ایرانی تحت تأثیر آموزه های شیعی جلوه های گوناگونی را از خود برز داد .
- ۳- در این دوره شاهان و مقام های کشوری و لشکری به هنر و معماری و فعالیت های علمی و آموزشی ، بیش از پیش توجه نشان داده و هنرمندان ، صنعتگران ، معماران و عالمان را مورد تشویق و حمایت قرار دادند . آنان با سفارش دادن آثار هنری به هنرمندان و صنعتگران ، نقش فراوانی در آفرینش آثار برجسته هنری ایفا کردند .
- ۴- همچنین در دوره صفوی سنت وقف در جامعه گسترش یافت . شاهان و سایر ثروتمندان ، بخشی از ثروت و دارایی خود را وقف امور مذهبی ، علمی ، آموزشی ، ترویج هنر و معماری کردند .
- ۵- علم دوستی ، استعداد و ذوق هنری ایرانیان و میراث علمی ، ادبی و هنری ارزشمندی که از دوران قبل به خصوص عصر تیموری باقی مانده بود ، نقش بسزایی در شکوفایی و غنای فرهنگی و تمدنی دوره صفوی داشت .

۲- صفویان با استقرار مذهب شیعه دوازده امامی در ایران چه تأثیراتی در ابعاد جامعه گذاشتند ؟
 رسمیت یافتن و استقرار مذهب شیعه دوازده امامی ، تأثیرات عمیقی بر تمامی ابعاد جامعه گذاشت ؛ به گونه ای که علم ، آموزش ، فرهنگ و هنر ایرانی ، تحت تأثیر تعالیم شیعه ، جلوه های گوناگونی را از خود بروز داد .

۳- پادشاهان و مقامات کشوری و لشکری دوره صفوی چه نقشی در شکوفایی هنر و معماری داشتند ؟
در دوره صفوی ، شاهان و مقامات کشوری و لشکری به هنر و معماری و فعالیت های علمی و آموزشی توجه بیشتری داشتند و هنرمندان ، صنعتگران ، معماران ، عالمان را مورد تشویق و حمایت خود قرار می دادند . آنان با سفارش دادن آثار هنری به هنرمندان و صنعتگران ، نقش فراوانی در آفرینش آثار هنری ایفا می کردند .

۴- گسترش سنت وقف در دوره صفوی چه تاثیری در رونق هنری و فرهنگی این دوره داشت ؟
(در دوره صفوی سنت وقف در جامعه گسترش یافت) و شاهان و سایر ثروتمندان ، بخشی از دارایی و ثروت خود را وقف امور مذهبی ، علمی ، آموزشی ، ترویج هنر و معماری کردند . علم دوستی ، استعداد و ذوق هنری ایرانیان و میراث علمی ، ادبی و هنری ارزشمندی که از دوران قبل به خصوص عصر تیموری باقی مانده بود ، تاثیر بسزایی در شکوفایی و غنای فرهنگی و تمدنی دوره صفوی داشت .

۵- میراث علمی ، ادبی ، هنری کدام دوران نقش بسزایی در شکوفایی فرهنگی دوره صفوی داشت ؟
علم دوستی ، استعداد و ذوق هنری ایرانیان و میراث علمی ، ادبی و هنری ارزشمندی که از دوران قبل به خصوص (عصر تیموری) باقی مانده بود ، نقش بسزایی در شکوفایی و غنای فرهنگی و تمدنی دوره صفوی داشت .

۶- پادشاهان صفوی برای ترویج معارف شیعه و رفع نیازهای مذهبی و حقوقی جامعه چه کردند ؟
چون در زمان تاسیس حکومت صفوی ، تعداد عالمان و مراکز علمی شیعی در ایران کم بود ، شاهان صفوی برای ترویج معارف شیعه و رفع نیازهای مذهبی و حقوقی جامعه عده ای از (علمای شیعه جبل عامل لبنان ، عراق ، بحرین) را به ایران دعوت کردند . با ورود این علما آموزش علوم دینی به ویژه معارف شیعی در ایران گسترش یافت . آموزش ادبیات ، حکمت ، فلسفه در مراکز مختلف صورت می گرفت .

۷- چرا پادشاهان صفوی علمای شیعه جبل عامل لبنان ، عراق ، بحرین را به ایران دعوت کردند ؟
چون در زمان تاسیس حکومت صفوی ، تعداد عالمان و مراکز علمی شیعی در ایران کم بود ، شاهان صفوی برای ترویج معارف شیعه و رفع نیازهای مذهبی و حقوقی جامعه عده ای از (علمای شیعه جبل عامل لبنان ، عراق ، بحرین) را به ایران دعوت کردند .

۸- شاعران شاخص دوران صفوی را نام ببرید .

وحشی بافقی (د ۹۹۱ ق) ، محتشم کاشانی (د ۹۹۶ ق) ، صائب تبریزی (د ۱۰۸۶ ق) .

۹- برخی از محققان ایرانی و اروپایی عصر صفوی را در چه زمینه ای (دوران افول) نامیده اند ؟
برخی از محققان ایرانی و اروپایی عصر صفوی را دوران (افول شعر و ادبیات فارسی) دانسته اند ،
اما تحقیقات جدید ، قطعیت این نظر را مورد تردید قرار داده است . برخی از شاهان صفوی خود شاعر
بوده و از حامیان جدی شعر به شمار می رفتند .

۱۰- وضعیت علوم در دوران صفوی چگونه بود ؟

در دوره صفوی که مقارن تحولات عظیم علمی در اروپا بود ؛ علوم تجربی و ریاضی در ایران روبه افول
گذاشت . تنها برخی از متون کهن پزشکی مانند (قانون ابن سینا) و برخی متون قدیمی ریاضی و نجوم
در مدارس تدریس می شد . نجوم و ستاره شناسی نیز به خرافات آمیخته شد و اعتقاد به سعد و نحس در
میان عام و خاص رایج بود .

۱۱- تاریخ نگاری در دوره صفوی چگونه بود ؟

تاریخ نگاری در دوره صفوی در سه حوزه (تاریخ عمومی ، تاریخ محلی ، تک نگاری) ادامه یافت ؛
هر چند به طور کلی نسبت به دوره مغول و تیموری تا حدی دچار افول شد .

۱۲- مشهورترین آثار تاریخ نگاری دوره صفوی را نام ببرید .

- ۱- کتاب (حبیب السیر ، تالیف غیاث الدین خواندمیر) در سلطنت شاه اسماعیل اول .
- ۲- کتاب (احسن التواریخ ، تالیف حسن بیگ روملو) در سلطنت شاه تهماسب اول .
- ۳- کتاب (تاریخ عالم آرای عباسی ، تالیف اسکندر بیگ منشی) مربوط به دوره شاه عباس اول .

۱۳- وضع مدارس در دوره صفوی چگونه بود ؟

مدرسه در عصر صفوی ، مرکز آموزش معارف دینی و علوم دیگر بود . مدارس توسط مقامات حکومتی
، شخصیت های مذهبی و برخی از ثروتمندان خیر ساخته می شد و مورد حمایت آنان قرار می گرفت .
برخی از مدارس دارای موقوفاتی بودند که درآمد آنها صرف مخارج همان مدارس می شد . برخی از
وقف نامه های دوره صفوی نشان می دهند که زنان ثروتمند ، بخش زیادی از ثروت خود را وقف اداره
مدارس اصفهان کرده بودند .

۱۴- مدارس معروف عصر صفوی را در اصفهان نام ببرید .

مدرسه چهارباغ ، مشهور به (مدرسه شاه) ، مدرسه شیخ لطف الله . به معلمان مدارس در این دوره
مدرس می گفتند و مدرسّان دستیارانی داشتند که به آنها خلیفه (مبصر) یا (معید) گفته می شد و آنان
استاد را در امر آموزش کمک می کردند .

۱۵- کسانی که در مدارس دوره صفوی تدریس می کردند چه عناوینی داشتند ؟
به معلمان مدارس در این دوره مدرّس می گفتند و مدرّسان دستیاری داشتند که به آنها خلیفه (مبصر)
یا (معید) گفته می شد و آنها استاد را در امر آموزش کمک می کردند .

۱۶- محیط مدارس در دوره صفوی چگونه بود ؟
محیط مدارس از نظر طراحی معماری ، فضایی آرام و با نشاط برای یاد گیری و آموزش بود . به طور
معمول حیاط وسیع مدرسه به باغچه یا باغ شباهت داشت و نهر آبی در میان آن جاری بود .

۱۷- زنان و دختران در دوره صفوی چگونه آموزش می دیدند ؟
برخی از زنان و دختران ، در خانه و زیر نظر والدین و معلمان خصوصی آموزش می دیدند . هنرها و
صنایع به صورت انفرادی زیر نظر استاد مستقیماً" به شاگردان آموخته می شد .

۱۸- علمای دوره صفوی را در فقه و حدیث نام ببرید .
دانشمندانی چون محمدتقی مجلسی (۱۰۰۳ - ۱۰۷۰ ق) فقیه و محدّث و مولف کتابهای مهمی در (فقه
و حدیث) بود . فرزند دانشمند او محمد باقر مجلسی (۱۰۳۷ - ۱۱۱۰ ق) صاحب دایره المعارف بزرگ
حدیثی به نام (بحارالانوار) از بزرگان عصر خود محسوب می شدند .

۱۹- کدام دانشمندان در دوره صفوی در حوزه فلسفه بنیانگذاران مکتب های فلسفی بودند ؟
۱- در حوزه (فلسفه و عرفان) ، میرداماد (۹۶۹ - ۱۰۴۰ ق) مشهور به (معلم ثالث) و از بنیانگذاران
(مکتب فلسفی اصفهان) ، صاحب تالیفات ارزشمند و شهرت بسیار است .
۲- شاخص ترین چهره فلسفی عصر صفوی و دوران بعد تا زمان ما ، صدرالدین محمدبن قوام
شیرازی (۹۷۹ - ۱۰۵۰ ق) معروف به (صدرالمتألهین و ملاصدرا) ، که از شاگردان شیخ بهایی
و میرداماد بود ، و در فلسفه موسس مکتب فلسفی (حکمت متعالیه) است .
۳- ملاصدرا میراث گرانقدر چهار جریان فکری بزرگ اسلامی یعنی (فلسفه مشاء ، اشراق ، کلام ،
عرفان) را به هم آمیخت و (نظام فلسفی نوینی) را به وجود آورد .

۲۰- شیخ بهایی در دوره صفوی در کدام علوم زمان خود صاحب نظر بود ؟
یکی از برجسته ترین علمای ایران در عصر صفوی ، بهاءالدین محمدبن حسین عاملی (۹۵۳ - ۱۰۳۰ ق)
معروف به (شیخ بهایی) است که در همه (علوم دینی و عقلی و طبیعی) عصر خود صاحب نظر بود ،
از او تالیفات ارزشمندی به جا مانده است .

۲۱- ملاصدرا از کدام جریان‌های بزرگ فکری اسلامی ، (نظام فلسفی نوینی) را به وجود آورد ؟
ملاصدرا میراث گرانقدر چهار جریان فکری بزرگ اسلامی یعنی (فلسفه مشاء ، اشراق ، کلام ، عرفان)
را به هم آمیخت و (نظام فلسفی نوینی) را به وجود آورد .

۲۲- چه کسی مشهور به (معلم ثالث) شد و او از بنیانگذاران کدام مکتب فلسفی بود ؟
میرداماد (۹۶۹ - ۱۰۴۰ ق) در حوزه (فلسفه و عرفان) ، مشهور به (معلم ثالث) ، از بنیانگذاران
(مکتب فلسفی اصفهان) بود .

۲۳- ملا صدرا (صدرالمتألهین) موسس کدام مکتب فلسفی بود ؟
صدرالدین محمد بن قوام شیرازی (۹۷۹ - ۱۰۵۰ ق) معروف به :
(صدرالمتألهین) و (ملاصدرا) ، و از شاگردان (شیخ بهایی) و (میرداماد) بود که در
فلسفه ، موسس مکتب فلسفی (حکمت متعالیه) است .

۲۴- از محمد باقر مجلسی چه اثری باقی مانده است ؟
محمد باقر مجلسی (۱۰۳۷ - ۱۱۱۰ ق) صاحب دایره المعارف بزرگ حدیثی به نام (بحارالانوار)
است .

۲۵- معماری ایرانی در دوره صفوی از چه اهمیتی برخوردار بود و در نتیجه چه عواملی شکوفا شد ؟
عصر صفوی یکی از دوره های درخشان معماری ایران است . معماری ایرانی ، در این دوره :
۱- با برخورداری از (تجارب معماری فاخر عصر تیموری)
۲- و در سایه (ثبات و امنیت)
۳- و (حمایت پادشاهان صفوی به ویژه شاه عباس اول) شکوفا شد .

شکوه و عظمت بناهایی که در این دوره در (سراسر ایران) به ویژه در (اصفهان) و (قزوین) ساخته
شده ، اعجاب آور و تحسین انگیز است .

۲۶- در عصر صفوی چه بناهایی در سراسر ایران ساخته شد ؟
در دوره صفوی نه تنها در اصفهان ، بلکه در (سراسر ایران) ، بناهای زیادی مانند : مساجد ، مدارس ،
باغ ها ، پل ها ، جاده ها ، کاروان سراها ، کاخ ها ، میدان ها ، ساخته شد .

۲۷- یکی از اعضای هیئت اعزامی لوئی چهاردهم به اصفهان ، پایتخت ایران را چگونه توصیف می کند ؟
یکی از اعضای هیئت اعزامی لوئی چهاردهم پادشاه مقتدر فرانسه به اصفهان ، پایتخت ایران را به واسطه (داشتن پل های کم نظیر ، مسجدهای فیروزه ای و پهناور ، و تناسب و ظرافت ، خانه های مجلل و کاخ های شاهانه) ستوده است .

۲۸- یکی از مهمترین و زیباترین (مجموعه های تاریخی ایران و جهان) را در دوره صفوی نام ببرید .

(میدان نقش جهان) از (زیباترین و مهمترین مجموعه های تاریخی ایران و جهان) است

که (نماد معماری صفوی) محسوب می شود . این اثر به همت (شاه عباس اول) ساخته شد .

۲۹- کدام اثر تاریخی (نماد معماری صفوی) است و به دستور چه کسی ساخته شد ؟

(میدان نقش جهان) که به همت (شاه عباس اول) ساخته شد .

۳۰- مهمترین ویژگی (میدان نقش جهان) چیست ؟

مهمترین ویژگی آن (شکوه و عظمت) و (کاربردهای متنوع) آن است .

۳۱- کاربردهای متنوع و گوناگون (میدان نقش جهان) چیست ؟

(برگزاری جشن ها ، مسابقات چوگان بازی ، تیراندازی ، بازیابی سفرا ، سان دیدن از سپاهیان ، اجرای

نمایش و آتش بازی) ، از جمله کاربردهای متنوع (میدان نقش جهان) بود .

۳۲- ویژگی های (میدان نقش جهان) را بنویسید .

از ویژگی های میدان نقش جهان : ارتباط آن با مراکز پررفت و آمد شهر ، یعنی مسجد و بازار بود .

کاخ عالی قاپو به عنوان نماد (قدرت سیاسی) بر این میدان اشراف دارد .

میدان نقش جهان متعلق به دولت و مردم بود . به گزارش سیاحان غربی ، در شب عید نوروز ،

میدان نقش جهان مملو از مردم و گروه های موسیقی و نمایشی می شد .

۳۳- کدام مسجد در زمان شاه عباس به عنوان بخشی از مجموعه میدان نقش جهان ساخته شد ؟

مسجد جامع عباسی (مسجد امام) یکی از زیباترین و مهمترین مساجد است که در عهد شاه عباس ،

به عنوان بخشی از مجموعه میدان نقش جهان ، طراحی و ساخته شد .

۳۴- میدان نقش جهان مجموعه کدام ارکان سیاسی ، اقتصادی و مذهبی است ؟

(میدان نقش جهان) شامل مجموعه (کاخ عالی قاپو ، بازار ، مسجد) است .

۳۵- ویژگی های (مسجد جامع عباسی) به عنوان نمونه ای عالی از معماری صفوی را بنویسید .
(هماهنگی در رنگ ها) ، (نقش های کاشی ها) ، (طراحی و معماری بی نظیر) ، این مسجد را به یکی از مجموعه های عالی معماری صفوی تبدیل کرده است .

۳۶- کدام مساجد در مجموعه (میدان نقش جهان) ساخته شده اند ؟
(مسجد جامع عباسی) و (مسجد شیخ لطف الله) .

۳۷- ویژگی های شاخص (مسجد جامع عباسی) و (مسجد شیخ لطف الله) چیست ؟
ویژگی های شاخص هر دو مسجد ، (کاشی کاری هنرمندانه) ای است که (تحسین و شگفتی) هر بیننده ای را برمی انگیزد .

۳۸- مسجد شیخ لطف الله در کجا ساخته شده و اهمیت معماری آن چیست ؟
در ضلع دیگر میدان نقش جهان ، (مسجد شیخ لطف الله) طراحی و ساخته شده است .
مسجد شیخ لطف الله از نظر وسعت و ابعاد ، کوچک تر از (مسجد جامع عباسی) است ؛ اما از نظر (فن معماری) و (زیبا شناسی) از آثار بی نظیر معماری ایران به شمار می رود .

۳۹- دوره صفوی از نظر هنر دارای چه اهمیتی است ؟
عصر صفوی ، دوران ظهور برخی مکتب های نقاشی و نگارگری و خلق آثار هنری فاخری است که بخشی از آنها امروزه زینت بخش موزه های بزرگ جهان است .

۴۰- در هنر نقاشی (مکتب تبریز) چگونه پایه گذاری شد ؟ شاه اسماعیل با فتح هرات ، (کمال الدین بهزاد) یکی از نوابغ هنر نقاشی دربار تیموری را با خود به تبریز برد و به (ریاست کتابخانه دربار تبریز) منصوب کرد . در این کتابخانه کارگاهی وجود داشت که کتاب های بسیار زیبایی در آن تهیه می شد . بهزاد و شاگردانش با خلق آثار بی نظیر ، و ترکیب (مکتب هرات) با (عناصر جدید) ، مکتب جدیدی به نام (مکتب تبریز) را پایه گذاری کردند .

۴۱- یکی از شاهکارهای هنری عصر صفوی را بنویسید .

یکی از شاهکارهای این عصر (کتابت و تصویرگری شاهنامه) بود که در زمان (شاه تهماسب) به پایان رسید و به (شاهنامه تهماسبی) شهرت یافت .

در (شاهنامه تهماسبی) دویست و پنجاه (۲۵۰) نقاشی مینیاتور وجود دارد که توسط هنرمندان برجسته ای چون (سلطان محمد تبریزی) ، (جلال الدین میرک) و دیگران به تصویر درآمده اند . این اثر یکی از آثار گرانقدر در زمینه خوشنویسی نیز محسوب می شود که توسط خطاطان هنرمندی به رشته تحریر درآمده است .

۴۲- (مکتب نگارگری قزوین) در چه زمانی و چگونه به وجود آمد؟ در زمان (شاه تهماسب)

هنرمندان قزوین آثار برجسته ای پدید آوردند . (شاه تهماسب از نقاشان و هنرمندان چیره دست زمان خود بود) . مجموعه آثار خلق شده در دومین پایتخت صفوی ، از ویژگی ها و نوآوری هایی برخوردار بود که موجب شد سبک نقاشی آنان به عنوان (مکتب نگارگری قزوین) معروف شود .

۴۳- (مکتب اصفهان) در هنر نگارگری در چه زمانی و چگونه به وجود آمد ؟

(هنر نگارگری) در دوره (شاه عباس اول) به (اوج شکوفایی) خود رسید . در این دوره نقاش بزرگی به نام (آقا رضا عباسی) با طرح ها و نوآوری های بی نظیرش (مکتب اصفهان) را پایه گذاری کرد . مهمترین نوآوری رضا عباسی در نگارگری این بود که (زندگی روزمره عموم مردم و فعالیت اصناف و پیشه وران) را به تصویر می کشید .

۴۴- هنر خوشنویسی در دوره صفوی به چه جایگاهی رسید ؟ در دوره صفوی ، هنر خوشنویسی

به اوج شکوفایی رسید و هنرمندانی چون (میرعلی هروی) و (میرعماد حسنی قزوینی) آن را به کمال رسانیدند .

۴۵- صفویان چه تحولی در هنر فرش بافی ایران به وجود آوردند ؟

صفویان هنر اخیل فرش بافی ایران را از حالت روستایی و عشایری خارج کرده و آن را به صورت يك (صنعت ملی) در آوردند . در این دوره کارگاه های بزرگ فرش بافی تحت نظارت دولت در سراسر کشور ، به ویژه در پایتخت ایجاد شد و از آن دوره قالی های زیبا و نفیسی باقی مانده است . (فرش اردبیل) که به سفارش شاه تهماسب اول برای پیشکش به مقبره شیخ صفی الدین اردبیلی ، توسط هنرمندان کاشانی بافته شده ، یکی از شاهکارهای هنری جهان به شمار می رود .

۴۶- برخی از محققان از چه لحاظ دوره صفوی را (عصر طلایی) در ایران نامیده اند ؟

برخی از محققان ، دوره صفوی را (عصر طلایی پارچه بافی در ایران) شمرده اند . در این دوره پارچه های متنوع و گوناگونی مثل ابریشم ، مخمل ، بافت فلزی (زری بافت) ، ترمه ، قلمکار درکارگاه های کاشان ، اصفهان ، هرات ، یزد ، کرمان ، مشهد بافته می شد . هرکدام از این شهرها در تهیه و تولید پارچه خاصی تخصص داشت . اصفهان ، یزد ، کاشان از مهمترین کانون های پارچه های (زری بافت) بودند . وبافندگان کرمان در تولید شال ترمه مهارت داشتند . (پارچه هایی که دارای نخ فلزی یعنی طلا و نقره بودند ، زری بافت می گویند) .

۴۷- رونق هنر فلزکاری در دوره صفوی و ویژگی های آن را بنویسید .

از هنرهای برجسته و ممتاز عصر صفوی (هنر فلزکاری) بود . در این دوره استفاده از فولاد ، توسعه بیشتری یافت و ظرافت ، خلاقیت و زیبایی در خلق آثار هنری مورد توجه بیشتر هنرمندان این رشته قرار گرفت . بر روی بسیاری از آثار فلزی این دوره اشعار زیبا و سخنان نغزی خوشنویسی شده است . یکی از ویژگی های فلزکاری عصر صفوی ، (طلاکاری روی فلزات) است . این آثار به جز (جنبه هنری) ، موجب (رونق تجارت و کسب و کار) بودند . بخشی از این آثار ، امروزه به عنوان (گنجینه فرهنگی و تمدنی ایرانیان) در موزه های معروف جهان جای گرفته است و آنها به داشتن این آثار فاخر هنری که (جنبه جهانی) یافته اند به خود می بالند .

پایان درس ۱۴